

*Özgün Makale*

# **Sınırdaki Karşılaşmalar: Göç Eden Bireylerin Ben ve Öteki Olma Durumlarına Dair Söylem Analizi<sup>1</sup>**

Encounters At The Border: Discourse Analysis  
On Migrants Being As I And Other

**Funda COŞKUN\***

## **Öz**

Bu çalışma, menşe ülkeden veya bulunduğu ülkeden yasal olmayan yollarla sınırları geçerek transit veya varmak istediği ülkeye göç eden bireylerin karşılaştıkları söylemleri çözümlemeyi amaçlamaktadır. Yasadışı yollarla transit veya üçüncü ülkeye göç eden bireylerin göç pratiklerinde sınırda karşılaşmaları üzerine “ben” ve “öteki” olma durumlarına dair söylem analizi yapılırken bireylerin karşılıklı olarak ben ve ötekini inşa etme süreçleri ve ilişkileri söylemler ve göstergeler üzerinden incelenecektir. Çalışmada çeşitli ülkelerden yasadışı yollarla göç eden bireylerin, göç pratiklerindeki karşılaşmaların, nasıl etkiler oluşturduğu ve “ben” ile “öteki” ilişkisini nasıl kurdukları üzerinde durulacaktır. Çalışmada aynı zamanda sosyal mesafe kavramı üzerinde durularak “ben” ve “öteki” olma durumlarına dair, göç eden bireylerin çeşitli etnik, din, sınıf gibi gruplardan üyeler ile sosyal ilişkiler kurmayı reddetme veya kabul etme durumlarına bakılacaktır. Toplanan veriler yasadışı yollarda karşılaşan göçmenlerin düzensiz göç katılımındaki ortak hareket etme pratiklerini ve karşılaşmalarda ürettikleri söylemleri ortaya çıkarmaktadır. Verilerden elde edilen söylem pratikleri, nefret söylemlerinin önünü alabilmeye ve bir arada/lığa hizmet edecek yeni söylemler üretmeye katkı sunacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Göç, Sınır, Sosyal Mesafe, Söylem, Söylem Analizi.

## **Abstract**

This study aims to analyze the discourses faced by individuals who have migrated either in transit or to the country they wanted to arrive at by crossing the borders illegally from the country of origin or the country they are in. While examining the discourse of being 'I and the 'Other' on the encounter of individuals who immigrated to a transit country or a third country illegally in migration practices at the border, the processes and relations of individuals' mutual construction of self and other will be examined. through discourses and signs. In the study, it will be focused on how the encounters in immigrant practices of individuals who illegally migrated from various countries and how they establish the relationship between “I” and the “Other”. At the same time,

<sup>1</sup> Makalenin başvuru tarihi: 14.09.2022. Makalenin kabul tarihi: 07.10.2022

\* Bağımsız Araştırmacı, noralevi.21@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4400-3380.

the study will focus on the concept of social distance and will examine the refusing or accepting of social relations with members of various ethnic, religious groups and social classes, regarding the state of being 'I' and the 'Other'. The collected data reveal the common practices of immigrants who meet illegally in their participation in irregular migration and the discourses they produce in encounters. The discourse practices obtained from the data will contribute to prevent hate speech and to produce new discourses that will serve togetherness.

**Keywords:** Migration, Border, Social Distance, Discourse, Discourse Analysis.

## Giriş

Mevcut politik ve ekonomik gündeme bakıldığında küresel dünyadaki göç hareketlilikleri, savaşlar, insani krizler, iklim krizleri ve derin yoksulluk dikkat çekmektedir. Dünya genelinde çeşitli sosyal kontekstlere bağlı olarak gerçekleşen göç hareketliliği 19. yüzyıla kadar sömürgecilik, köle ticareti, savaşlar gibi gerekçelerle gerçekleşirken uluslaşmayla birlikte sınırlarla ilişkili olarak gerekçeleri çeşitlenerek günümüze kadar devam etmiştir. Yeni sınırların belirlenmesi ile ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal ilişkiler de değişiklik göstermiştir. Sınırların belirlenmesi ile beraber sınırların ihlali ve korunması konusunda zamanla belirli sorunlarla karşılaşmıştır. Sorunlar karşısında kimi zaman çözüm odaklı kimi zaman insani krizleri ihlal eden yollara başvurulmuştur.

Günümüz göçlerine bakıldığında Suriye'deki insani kriz bağlamında yaşanan kitlesel ve zorunlu göçler politik sınırları yeniden tartışılır hâle getirmiştir. Sınır ve göç ilişkisinde, her alanda gelişen teknoloji sınırlara da riayet etmiştir. Teknolojinin sınırlar üzerindeki etkisi ile beraber yasadışı göç yolları da yeniden farklı formlarda belirginleşmiş ve sınırların güvenlikleştirilmesi konusu gündeme gelmiştir (Balibar, 2005, s.17). Bu çalışmanın da amacı, çeşitli grupların göç ederken aynı payda üzerinde birleşenlerinin neler olduğu, ben ve ötekini inşa ederken ayrıncı nedenlerin neler olduğunu belirlemek ve nefret söylemleri yerine bir arada/lık söylemleri üretebilmektir.

Çalışmada Türkiye, İran, Afganistan, Suriye olmak üzere farklı menşe ülkeden veya bulunduğu ülkeden yasadışı yollarla göç eden eşit sayıda katılımcı ile görüşülerek toplamda sekiz katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın yönteminde derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Belirlenen örneklem grubuna sorular yöneltilerek değerlendirmelerde bulunulmuştur. Görüşmeler tercüman aracılığıyla gerçekleşmiştir. Araştırmanın bulguları doğrultusunda, yasadışı yollarla gerçekleşen göç hareketlerini kontrollü hâle getirmek ve sınırlayabilmek için bireylerin buldukları topluma dâhil olma/edilme süreçleri ve üretilen politikaların önemli ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Bu politikalar içerisinde yeni söylemler üretebilmek 'ben' ve 'öteki' karşılaşmalarında büyük ölçüde etkili olmaktadır. Çalışma, sınırdan geçişlerin aidiyetler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu ve kendini çeşitli kimliklerle tanımlayan bireylerin göç hareketliliğinde ortak payda olan sınırdaki karşılaşmalarını değerlendirmektedir. Çalışmada yasadışı yollarla göç eden bireylerin sınırdaki yaşadıkları ve kullandıkları/ maruz kaldıkları söylemler aynı zamanda bekleme yeri olan sınırın ortak payda olması bağlamında ilişkileri etkileyen bir meydan okuma alanı olarak belirtilmektedir.

Çalışmada söylem analizi, sosyal hayata dönük, söylemi meta olarak görerek üzerine düşünüp verilerle desteklenerek, karakterize etmektedir. Söylem analizi, dilin pratiğini, eylem yönünü ortaya çıkarmaya hizmet etmektedir. Dil incelenirken dizimsel olan sözün ötesinde arkadaki, altındaki anlamları çözümlenmek hedeflenir. Söylemin oluşumu, inşa süreci, atfı bağlamında

dar anlamda yalnızca dil analizi olduğunu söylemek doğru olmaz. Söylem analizi, konuşma ve yazılı şeklinde olan söylemlere odaklanmaktadır. Söylemin gerçekleştiği mekân, zaman, bağlamlar, sosyal yapı incelenerek analiz edilir. Bireyin kendinden soyutlanarak analiz etmek mümkün değildir. Söylem kelimeler diziminden öte dilsel eylemi ve etkileşim hâlini de sunar. Söyleyicinin bir ifadeyi neden söylediğini, kastının ne olduğunu aktarır. Söylem analizi önce elde edilen veriye yani ifadelere sonra analize en sonunda analizden ortaya çıkarılacak sonuca bağlanmaktadır. Datalar bize ifadedeki problemin ne olduğunu bilgisini verir, analiz sonucu ise problem hakkında çözüm yoluna gitme olanağı sunmaktadır. Çalışmada söylem analizinin objesi sözlü, sözsüz (davranış, tutum, eylem), yazılı metinlerin tümüdür. Çözümleme yapılırken obje anlamlandırılarak bağlamları etrafında yorumlanır. Çalışmada örneklem olarak bir sınırlandırma yapılmayarak spesifik ifadeler görünür biçimde bağlam etrafında düşünülmektedir. Bu çalışmada katılımcılar ile çevrimiçi, telefon üzerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar yasadışı yollarla göç süreçlerini, sınırda yaşadıklarını ve varmak istedikleri ülkeye nasıl ulaştıklarını aktarmışlardır. Makalenin konusu gereği yalnızca sınırda yani bekleme alanlarında yaşadıkları deneyimler veri olarak kullanılmıştır. Veri toplarken ise görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerde katılımcının aktardıkları belirli tutarlılık çerçevesinde kayıt altına (izin istenerek) alınarak katılımcının güvenliği ve saygınlığı gereği deşifre edilmektedir. Sözcükler, ifadeler, imalar, parçalara ayrılarak anlamlandırılmaya başlanır. Cümleler arası ilişkiler, aktarının duygusal ifadesi de dikkate alınarak yorumlanır. Cümleler yapılandırılırken, ana anlamlar, alt anlamlar, örtük anlamlar yeniden düzenlenir. Çıkarımlara varmak için ifadelerin bütünlüğü, uyumluluğu, tutarlılığı önem arz eder. Aktarıncının deneyimleri üzerinden ifade etmesi ise yeni anlamlar üretimine hizmet edebilir.

## **Sınır ve Göç İlişkisi**

Dünya savaşları sonrasındaki hareketliliklere bakıldığında yeni biçimlenmiş sömürge anlayışları, bağımsızlık mücadeleleri ve ulus devlet projeleri dünyanın pek çok yerinde siyasi sınırların şekillenmesiyle sonuçlanmıştır. Bu ulus devletlerin amaçları homojen yapılar/toplumlar oluşturmak ve tek tip ideolojiler üretmektir (Aras, 2014, s.16). Sınır sadece kavramsal olarak ulus devletlerin kendi egemenliklerinin olduğu başlangıç ve bitiş çizgilerini temsil etmez, aynı zamanda milliyet ve kimlik gibi sembolik durumları da ifade etmektedir. Modern dönem öncesine bakıldığında sınır, yaşanan toprak parçasını çevreleyen çizgileri işaret etmektedir.

Modern ulus devletlerle beraber sınır anlayışı değişmiştir. Ulus devletlerle beraber meşru sınırlar daha çok ayrıştırıcı ve politik bir hâl almıştır (Tekin, 2041, s.249). Burada sınır bağlamında önemli olan farklılık homojen/türdeş toplulukların oluşturduğu “bütün”ü kastediyor olmasıdır. Ulus devletler de imparatorluklara karşı sınırlı bir toprak parçası üzerinde siyasi varlıklarını sürdüren teritoryal/ülkesel devletlerin ulusal meşruiyetlerini elde etmeleri ile varlığını göstermeye başlamıştır (Gülap, 2007, s.11). Türkiye Cumhuriyeti'nin teritoryal anlamda örgütlülüğünü ve sınırlarının belirlenmesini sağlayan Misak-ı Milli olmuştur. Misak-ı Milli sınırlar bağlamında Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşümün önemli belgesidir. Türkiye sınırlarına diğer ulus devletlerin sınırlarına göre daha fazla önem atfedilmesinde imparatorluk geçmişinden geliyor olması ve homojen “bütün”ün/kimliğin aslında çeşitli etnik, dinî gruplardan oluşması etkili olmaktadır.

Sınırlar aynı zamanda bir içerisi ve dışarısının, biz ve ötekinin/yabancınnın temsili olan çizgilerden oluşmuş kimliğin kendisidir. Sınırların her iki cephesinde biz ve ötekilerin kurgulandığı bu cemaatlerin iç içe geçişleri ve etkileşimleri de göz ardı edilmez bir gerçekliktir. Kurgulanan bu

çizgiler/sınırlar içerisi ve dışarısına göre yaşamayı, davranmayı ve temsil etmeyi ön görmektedir. Bahsedilen içeri ve dışarı ayrımını keskin şekilde belirten devletlerin sınırlarıdır. Beck (2003, s.453) ise, sınırları belirlenmiş bir mekânın imgeleminden bahsederek bu mekânın ulus devlet olduğunu belirtmektedir. Kimliğin de tam olarak bu mekânda inşa edildiğini öne sürmekte dolayısıyla mekânları ayıran sınırların kimlikleri de ayrıştırdığına gönderme yapmaktadır. Özellikle günümüz göçlerinde artan yabancı ve güvenliksiz mekân algısına ideolojiler ve kimlik vurgusu hizmet etmektedir. Küresel boyutta yaşanan bu sınırlar arasındaki hareketlilik göçün farklı disiplinlerce incelenmesini gerektirmiştir. Sınırlar bağlamında göç olgusu karmaşık yapısıyla göç veren ve göç alan ülkeler için toplumsal yapıyı doğrudan etkileyen, değiştiren ve dönüşümü sağlayan bir eylemdir. Sınırları resmi veya gayri resmi yollarla geçerek gerçekleşen bu göç hareketlilikleri karşısında ulus devletler kendi sınırlarını ve göçün akışını kontrol etmekte zorlanmaktadır.

Uluslararası göç hareketlerine bakıldığında göç eden bireyler yasal ve yasal olmayan yollarla vardıkları hedef ülkenin toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasi yapısında değişikliklere neden olmakta ve bu durum hedef ülke içinde toplumsal yapıyı tehdit eden unsur olarak algılanabilmektedir. Toplumsal, ekonomik, siyasi gerekçeler ile gerçekleşen göç hareketliliği birçok insanı mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kapsamında konumlandırmıştır. Türkiye ise tampon/stratejik bölge ve sınır olması bakımından kitlesel göçlerde ve insani krizde zaman zaman açık kapı politikası izleyerek yasal ve yasal olmayan yollarla çok sayıda insanın ülkeye girişine aracı olmuştur.

## **Göç Hareketliliğine Katılarak Sınırdaki Karşılaşan Bireylerin Ben ve Öteki Olma Durumlarına Dair Söylem Analizi**

Ortadoğu'daki gelişmelere bakıldığında yaşanan rejim değişiklikleri, iç savaşlar, çatışmalar insanları ilticaya ve sığınmaya zorlamıştır buna paralel olarak kontrol edilmesi zor olan göç yolculukları başlamıştır. Bu göç yolculukları bireysel ve kitleler hâlinde gerçekleşirken geçiş düzleminde ise yasal ve yasadışı yollara başvurulmuştur. Güvenli bir yaşam alanı ve fırsatlardan faydalanma amacı ile yola çıkan göçmenler yoğunluklu olarak stratejik ve tampon bölge konumunda olan Türkiye'yi tercih etmektedir. Bu bağlamda yakınlık da Türkiye'yi tercih etme nedenleri arasındadır. Çünkü göç ederken dikkate alınan en önemli etkenlerden biri göçün maliyetini etkileyen mesafe kavramıdır. Göçmen düzensiz ve yasadışı göç yolculuğuna sınır ülkelerin en yakın illerine göç ederek katılmakta daha sonra fırsatları değerlendirebilecekleri alanlara dağılmaktadır. Yalçın (2004), sınıra yakın illerden fırsat oluşturan illere dağılma sürecini göç kanunlarında belirtilen yayılma ve emme süreci olarak aktarmaktadır (s.25).

Menşe ülkeden ayrılarak, göçü kabul eden ülkelerin normlarına uymayarak, sınırdan izin ve belge olmadan hedef ülkeye girmek, yaşamak ve çalışmak için gerçekleşen düzensiz göç hareketliliğiyle sınır alanlarında karşılaşan bireyler çeşitli etnik ve dinî kimliklerden oluşmaktadır. Aşağıda belirtilen çeşitli aidiyet ve kimliklere sahip katılımcıların görüşmeleri sosyal mesafe ve söylemler üzerinden değerlendirilmektedir. Bu bağlamda sosyal mesafe, milliyet, din, ırk gibi çeşitli sosyal topluluklardan/ gruplardan bireylerin birbirlerini makul görme, kabul etme veya reddetme tutumunu belirtmektedir (Budak, 2000, s.690). Söylem ise dil pratiklerinden oluşan ve gösterilmek isteneni farklı formlar ve biçimler hâlinde öznenin kendi anlamlandırmasını sosyal bağlamlarla ilişkilendirme olarak belirtilmektedir. Özkazanç ve Ağaş'ın (2018) belirttiği üzere söylem, durağan ve sabitlenir olmayıp atfedici olması nedeniyle durmadan dolaşım hâlinindedir. Söylemin dolaşımı çoğalarak devam ederken karmaşık bir sürengenlik gerçekleşir ve durdurmak

güçleşir (s.3). Söylemin varoluşu, ifade edici dil (dile getiren) ve alıcı dil (dile getirileni alan) olarak alıcıya ve vericiye bağlı olarak gerçekleşmektedir. Söylemin dolaşıma girmesi ifade edilme anıyla başlamaktadır. Söylemin olumlama ve olumsuzlama gücünden yola çıkarak göç ile ilişkisine bakıldığında göçün istikrarlı/düzenli olmayan durumundan dolayı göçe dair söylemin de dolaşım hâlinde olduğu söylenebilir. Söylem bu bağlamda göç üzerinde algı etkisi yaratan unsurlardan en önemlilerindedir. Devletlerin, medyanın, göç politikalarının, aktörlerin ve göç eden ile ev sahibinin söylemleri göçe ilişkin algının dolaşımını sağlarken aynı zamanda uyum ve çatışma ortamlarına zemin hazırlamaktadır. Son zamanlarda çok sık karşılaşılan nefret söylemi kavramı göç ile ilişkili olarak toplumsal alanda tezahür ederek çatışma ortamlarına hizmet etmektedir. Özkazanç ve Ağaş'ın (2018) belirttiği nefret güdüsü (*hate motive*) ve önyargı güdüsü (*bias motive*) söylem hâline geldiğinde ben'in karşısındaki öteki için endişe ve kaygı ortamı oluşturmaktadır (s.3-4). Dolayısıyla nefret duyulana karşı tehdit oluşturma unsuru olan nefret güdüsü ifade edilmesiyle beraber söylem hâline gelmektedir. Nefret söylemlerine ya da eylemine/davranışına maruz kalan grupların kendilerini bu sınıra karşı temsil etme ya da ifade etme durumları da bahsi geçen önyargı güdüsünden (*bias motive*) ötürü zorlaşmaktadır. Dolayısıyla kırılan durumda olan bu grupların ifade özgürlüğü (free speech) kısıtlanmış olur.

Butler (1997), *Excitable Speech* kitabında kırılanlık ve yaralanabilirlik bağlamında nefret söyleminin eleştirisini yapmaktadır (s.2-3). Butler, dilin nasıl yaralayabilir olduğu sorusunu açar ve dilin yaralayabilme potansiyelini, dilde ben'in karşısındaki öteki tarafından çağrılmamıza aracı olan kırılan varlık oluşumuz şeklinde açıklar. Dildeki, ifade etme biçimindeki şiddetin de buradan geldiğini belirtmektedir. Butler'a göre yaralayıcı söylemler/ifadeler problemi, adlandırma yapmaya başladığımız anda başlamaktadır. Dilsel yaralanmayı bir adla hitap edilme veya çağırılma eylemi ile başlatmaktadır. Fakat tüm adlandırmaları yaralayıcı nitelikte bulmamaktadır. Butler, bir adlandırma yapılması bu ad ile çağrılmayı kişiyi sabitlediği zaman zaman da doğrudan yaraladığı, aşağıladığı durumlara ve bu duruma paradoksal yaklaşarak adlandırmanın çağrılan özneye toplumsal anlamda varoluş imkânı da verdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla yaralayıcı bir ifade hitap edildiği kişiyi sabitler şekilde görülebilir ancak kişinin varoluşsal tepkisini de doğurabilir. Eğer hitap etmek, adlandırmak, çağırmak anlamına geliyorsa bu durumda saldırgan bir seslenme ile saldırıya geçene karşı koyabilmek için dili kullanacaktır. Bu da ifade edici için, dili kullanacak öznenin varoluşunu başlatma riskini almasıdır. Austin ise edim ve söz arasında birtakım ayrımlar önerisinde bulunmaktadır. Bu ayrımların ilki düzsöz edimi (*locutionary speech act*), bu edim söylenen sözcüğün bütün anlamlarını kapsayarak o anlamlarda bir şey yapmasında karşılığını bulmaktadır yani genel anlamda dillendirme, anlamlandırma, seslendirme edimleri gerçekleşmiş olur ve bir şey söylemenin bir şey yapmak olduğu iddiası söz konusudur. İkinci söz edimi ise sadece sözcükleri söylemekle yetinmeyerek o sözcükleri söyleyerek daha başka şeylerin de olmasına yol açan, söylenenin etkisi aracılığıyla başka durumların gerçekleşmesine yol açan durumlara karşılık gelen etkisöz edimidir (*perlocutionary speech act*). Etkisöz ediminde inandırma, yanıltma, vazgeçirtme, ikna etme, şaşırtma şeklinde bir şey söyleyerek bir şey yapmak söz konusudur. Son olarak üçüncü edim Austin'in diğer edimlerden ayırdığı, edimsöz edimdir (*illocutionary speech act*). Edimsöz edimi, düzsöz edimi olan bir şeyi söyleme ediminden ve etkisöz edimi olan söylenen bir şeyin farklı şeylere yol açmasına neden olan edimlerden farklı olarak burada söylenen bir şeyin söylenildiği anda icra da ediliyor olmasıdır (Austin, 1995, ss.117-129).

Austin'in edimsöz edimi bir konumlandırma işlevi görmektedir. Butler (1997), bu konumlandırmanın söylem tarafından yaralayıcı olduğu üzerinde düşünmemizi sağlamaktadır (s.4). Dilin

yaralayabilmesi, karşımızdaki kişiyi nereye koyduğumuza, konuşan kişi ile söylenilenin yer bulunduğu kişi arasındaki yerin neresi olduğuna dair belirsizlik ile kaygı hâline sürükler. Bu kaygı ve belirsizlik hâli, dilin söylemdeki beklenmedik anıyla ilişkidir ve kişiyi öngörülmez şekilde kendi kontrolü dışında konumlandırılmış hissi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Dilin yaralayabilir olması, dili var eden, tanınabilir, ulaşılabilir, erişilebilir yapan, varoluşumuzu başkasının adlandırmasına, çağırmasına bağlı olduğunu hatırlatan durumlardan ötürüdür.

Bu tanımlamaların ardından katılımcıların aktardıklarına bakıldığında yasal ve yasal olmayan yollarla gerçekleşen göç eylemiyle beraber farklı kimliklerle, kültürlerle karşılaşmalar da kaçınılmazdır. Bu karşılaşmalar zaman zaman uyumsuzluk ve çatışma düzeyinde gerçekleşirken söylemin ve sosyal mesafenin bu çatışma anlarında ne derece etkili olduğu katılımcı'ın anlattıkları ile örneklenmiştir:

“Türkiye’den yasadışı yollarla ayrıldım. Bu ilk göç sürecim değil ailem daha önce Hakkari’den İstanbul’a taşınmıştı. Köyümüz yakıldı. İstanbul’a geldiğimizde üçüncü göçtü. Dil bilmiyordum ve insanlar bize tuhaf bakıyordu çünkü hem köylü hem de Kürttü. Kardeşim iş buldu kaçak gitti Almanya’ya ben de iş buldum İstanbul’da ama yetmiyor geçinmeye nerde olsak da sonuç da biz *Kürdüz yani istenmiyoruz*. Ev geçindiremiyorum ve bu ülkenin beni ve benim gibileri istemediğini biliyorum bu yüzden kardeşimin yanına Almanya’ya gitmeye karar verdim. Biraz para biriktirmiştim bu işi yapanlar var para ile götürüyorlar seni. Sınıra yakın bir yerde iki hafta kaldık bir evde. Sadece iki kere yemek veriyorlardı. Kaldığım evde yedi erkek vardı. *Arap, Kürt, Türk kimi ararsan vardı. Ama ben Kürt olanla yalnızca konuşuyordum. Çünkü ben de Kürttü. Ekmek getirdiklerinde onunla bölüşüyordum. Uyurken de yanında uyuyordum. Diğerleri yabancı benim için, bir Arap’a neden güveneyim ki? Zaten Türkiye’yi Suriye’den gelen Araplar doldurdu bize yer yoktu. Suriyeli olanlara selam bile vermiyorum.*” Katılımcı: Erkek, Yaş:49, Etnisite: Kürt.

Katılımcı'ın anlattıkları üzere kimlikler, kültürler, aidiyetler arası iletişim kopuklukları ve olumlu ilişkilenebilecek etkisi, artan ve çok yönlü boyutlara taşınan sorunlara yol açmakta uyumu ve bir arada/lığa hizmet edecek yeni söylemleri zorlaştırmaktadır. Katılımcıların aktardıkları doğrultusunda söylemlerin kimliklere, aidiyetlere ve ilişkilenebilecek biçimlerine atfedilerek gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Katılımcı, Kürt kimliğinin azınlık olarak kabul edilmesi ancak kimliğin kabul görülmemesi ile Suriye’den gelen Arap etnik kökenli gruplara sunulan yaşam standartlarının karşılaştırılmasını yaparak kendi ile aynı etnik benzerlikte olmayan grup üyeleri arasında eşit olmayan bir muameleden ötürü ortak bir paydada bulunmayacağını ifade ettiği görülmektedir.

Sosyal psikoloji kuramları içerisinde yer alan sosyal kimlik kuramına (*social identity theory*) göre bireyler belirli kategorilere kendilerini ait hissederler ve sosyal kimlikler edinmeye başlarlar. Bu sosyal kimlikler bireyin benlik oluşumunun önemli parçası olmaktadır. Sosyal kimlikler kuramında bireyler pozitif benlik oluşumuna ihtiyaç duyar böylece içinde bulunduğu grubu dış gruba göre daha pozitif algılama söz konusu olmaktadır (Tayınmak, 2021, s.944). Sosyal kimlik kuramı yaklaşımına göre katılımcı etnisite bağlamında içinde bulunduğu grupta kendisiyle özdeş olan ile ilişkilenebilmesini, aynı sosyal kimliği paylaştığı düşüncesine yaslanarak kabul görmekte ve grup dışındakileri güvenemeyeceği ve pozitif bir algılama gerçekleştiremeyeceği yönünde dışsallaştırmaktadır. Sosyal kimlikler, bireyin içinde bulunduğu gruba özdeşleşme düzeyinin yüksek olması durumunda dış gruptakilere negatif söylem ve tutumlara yönelirler. Sosyal kimliğin özdeşim seviyesi bu anlamda “biz” ve “öteki”nin oluşumunda önemli ayırıcı bir unsurdur. Dolayısıyla kendi grubuyla özdeşimi yüksek olan birey ötekini negatif anlamlarla karşısına inşa edecektir. Katılımcının etnisitesiyle özdeşleştirdiği gruba/bireyle ilişkilenebilmesi ve diğerine gü-

venmesini gerektirecek özdeş bir yan görmemesi kendisi karşısında ötekini olumsuz söylemlerle inşa etmesine hizmet etmektedir. Buradan hareketle ait olma ya da kim olduğumuzun genel geçer bilgisini veren kimlikle ilgili farklı tanımlamalar mevcuttur. Bahsi geçen kimlik kavramı üzerine Aydoğdu'ya (2004) göre de kimlik, kim olduğunu sormaya başlamakla verilen mensup olma, aynı olma, tekil olma şeklindeki cevapların tümünü ifade etmektedir (s.117). Dolayısıyla burada zorunlu bir aidiyet olmadığı müddetçe kim olduğu sorusuna kişinin kendisinin karar vermesi kimliğin gerçek tanımıdır. Katılımcıların belirttikleri üzere görüldüğü gibi aynı olma atfında bulunma ancak karşıda bir farklı olanı mukayese olarak gerçekleşmektedir. Toplum içinde yaşayan birey için toplumsal pratiklere dâhil olduğu toplumsal kimlik de yine ben ve öteki arasındaki etkileşim ve ilişkilendenmeden mütevellit oluşmaktadır. İlişkilendirme ve etkileşimi etkileyen önemli etkenlerden biri de söylemdir. Söylemler, söylenilene ya da metnin altında bir düşünceye hizmet eder ve söylenenin sosyal bağlamla ilişkisini kurmaya yaramaktadır. Katılımcının “Türkiye Suriyeliler ile doldu, bize yer yok, onlara selam bile vermiyorum” ifadesinde aslında farklı gruplarla ilişkilendenmeden sunulmuş ve yayılmış bir deforme bilgiden beslendiği görülmektedir. Katılımcı ifadelerinde aitlik hissetmediği ülkeyi “bize yer yok” şeklinde ifade ederek aslında kendine ait olanın başkası tarafından ele geçirildiği göndermesini de bize sunmaktadır. Dolayısıyla eşit hak dağılımı söz konusu olduğunda aslında öteki olarak inşa ettiği grubun/bireyin aslında katılımcı için varoluşsal pek de sorun temsil etmeyeceği mesajı da okunabilir.

Foucault (1987), söylemi dil pratiklerinde görülen yorumlama olarak belirtmektedir (s.24). Foucault, söylemin her zaman her koşulda söylenmeyeceğini, söylenenin içinde/altında karşı özne için kaygı ya da kuşku bulunacağını belirtmektedir. Aslında tam olarak tabu ve yargıyı anlatmak istemektedir. Söylem, aşağıda belirtilen Katılımcı4'ün yani Afgan katılımcının örneğinde olduğu gibi korkudan kaynaklı sessizlikle de kendini gösterebilmektedir. Sessiz kalmayı tercih etmek hem söylemin farklı bir biçimidir hem de öznenin sosyal gerçeklik olarak karşımızda olduğunun bilgisini vermektedir:

“Afgan bir göçmenim. Sınırdan kaçarak geldim. Benim elbiselerim çok kirliydi ve bana sürekli kokuyorsun diye bağırdılar. Ben sınırdan on üç gün aç bekledim kimse yardım etmedi. Yanımda benim gibi Afgan aileler vardı ben su istedim vermediler. Bir Türk vardı bana getirilen su şişesini aldı ve sen bunu hak etmiyorsun dedi denizde su var içersin sonra da banyo yaparsın dedi ve güldü. Bana bakıp gülüyorlardı sürekli ben kimseyle konuşmadım çünkü kimseyi tanıımıyordum ve korkuyordum.” Katılımcı4: Kadın, yaş: 19, etnisite: Afgan.

Katılımcı 4'ün yukarıda anlattıklarından hareketle söylem bu bağlamda yazılı ya da sesli olabileceği gibi simgesel ve görsel formlarda da gerçekleşebilmektedir. Katılımcıların anlattıkları gülmek (*alay etmek*) gibi, tuhaf bakmak (*anormal olan*) gibi jest ile mimiklerin alıcıya gönderdiği mesajlar da söylemin farklı biçimde sunumudur (Doyuran, 2018, s.307). Katılımcıların aktardıklarına bakıldığında baskın cümleler kurulması, nesne ve öznelerin ilişkilendirilmesi, kesin yargı cümleleri, belirsiz ya da geçişken cümleler kurulması sosyal gerçekliğin algılama biçimini söylemle sunmasını sağlamaktadır. Sosyal baskınlık kuramı (social dominance theory), gruplar arasındaki hiyerarşiyi meşrulaştıran psikolojik ve sosyal durum ve süreçleri açıklamaktadır. Kuramda birey ait olduğu grubu dış gruba karşı daha üstün ve baskın görme, statü olarak daha üst seviyede tutma yönelimi söz konusudur (Tayınmak, 2021, s. 945). Üstün ve baskın görme durumu ön yargı ile yakından ilişkilidir ve önyargı da nefret söylemine ve eylemlerine zemin hazırlayan bir güdüdür. Katılımcının grup içerisine dâhil olmadığı dış grubun yaklaşımının kendisini alt statüde görmesi ve alaycı ifadeleri, aşağılayıcı tutum ve söylemleri kuramı destekler niteliktedir. Bu kurama göre baskın olan bireyler ile dezavantajlı bireyler sistemi meşrulaştırma eğilimine

sahiplerdir. Bu kuramda aslında meşrulaştırılan şey, bireylerin aralarındaki eşitsizlikler, kalıp yargılar ve ayrımcı yaklaşımlardır. Burada birey kendi ile aynı grupta olan Afganlar tarafından korunmadığı aksine durumun onlar tarafından da meşrulaşması ayrımcı yaklaşımın spektrumunu genişletmektedir. Katılımcının hakkı olan su şişesinin elinde alınması üstün statü sergilemenin bir parçasıdır.

Engelleme ve Saldırganlık kuramına (*frustration and aggression theory*) göre ise amaçlarına ulaşmaya çalışan bireylerin amaca giderken karşılaştıkları engel ya da zorluklar bireyin olumsuz duygular içinde saldırgan tavır ve davranışlar sergilemesini ortaya çıkarmaktadır. Günah keçisi kuramı da bu yaklaşımdan gelmekte ve birey zorluklarla engellerle karşılaştığında öfke gibi olumsuz duygulardan ötürü doğrudan kendisini engelleyen yerine daha zayıf kırılğan hedefe saldırmak onu günah keçisi seçmesidir (Tayınmak, 2021, s.946). Katılımcının maruz kaldığı aşağılanma durumu aslında kendi varoluşuyla ilişkili değildir aksine saldırganın kırılğan olanı günah keçisi seçmesinden dolayıdır. Göç ile ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında da göç eden bireylerin göçle geldikleri ülkelerde çeşitli gerekçelerle hedef gösterilerek günah keçisi durumuna düşürüldüklerini gösteren nefret ifadeleri sosyal medya, haber kanalları ve gündelik yaşam pratiklerinde açıkça görülmektedir. Oysa yukarıda katılımcının anlattıklarında sınırda bekleyen farklı grupların aynı noktada olduğu bilinmektedir yani bireylerin kayıpları ve belirsizlik hâlleri ortakken bireyler yine de varoluşunu ötekinin varlığı ile olumlu/olumsuz ilişkilendirerek eşitsizlik durumunu sürdürmeye devam etmektedir.

Eşitsizlikler, insanların toplum içindeki sosyalizasyonlarını belirleyen en önemli faktörlerden biri olan gündelik yaşamın oluşturduğu deneyimlerde görülmektedir. Bu deneyimler içinde sosyal etkileşim kuran insanlarla en sık, yüz yüze olan durumlarda aynılık ve farklılık belirginleşmektedir. Ben'in ve Öteki'nin mekânsal ve zamansal burada/lığı yüz yüze olduğu sürece sürekli yenilenecek aynı formda kalmamaktadır. Aşağıda Katılımcı2'nin aktardıkları doğrultusunda denebilir ki çeşitli kültürlerden, kimliklerden, etnik ve dinî gruplardan göç edenlerin bağlı oldukları aidiyetlerin yeni yerleşme arayışlarıyla karmaşık hâle gelmesi durumunda, yeni karşılaştıkları kimliklerle sosyal bütünleşme yerine çatışma yaşamalarına ve yerli olanın kendi kimliğini kabul ettirme mücadelesine dönüşmektedir. Bu mücadele alanı değişimlere açık olduğu kadar sosyal ve psikolojik olumsuzluklara da açıktır.

Yukarıda belirtilen farklı iki görüşmecenin aktardıklarına bakıldığında sınırda yani bekleme alanında bir arada tutucu paydanın yeni yaşam arayışına olan umudun ve bir belirsizlikten yeni bir belirsizlik yolcuğuna çıkacak olmanın verdiği kaygının gerçekliğidir. İlişkilendirme ve temasın gerçekleşmediği görülmekte ve bunun da önyargılardan, benin karşısına yerleştirdiği öteki hakkında önceki edinilmiş bilgilerin olumsuzluğundan kaynakladığı söylenebilir. Normatif olanı dayatarak var olan mekânda söylem gücü gösterme pratikleri de yine ötekini tırnak içinde dışarı atma pratiği olarak okunabilir. Dolayısıyla söylem ve tutumun yumuşaklığı ve konukseverliği söylemin negatif gücü olduğu gibi pozitif gücü de olabileceğini gösterir. Tüm görüşmelerde söylemdeki olumsuz yüklemeler, ifadeler ve ilişkilendirilmede gösterilen mesafe en başından “görülme biçimi”yle ilişkilidir ve tersine gerçekleşebilir. Katılımcılar için yeni varış noktasında farklı kültürde yaşayacakları, o kültürün unsurları ile iç içe olacakları düşüncesi bekleme alanındaki karşılıklı öteki olmaya tahammül gösterme gerekçelerinden biridir. Bekleme alanında uyum sağlama nedeni amaca ulaşmada sorunla karşılaşmama düşüncesinden ötürüdür.

“Suriye’den Türkiye’ye geldim belgem yoktu sınırdan *akrabalarım* beni aldı. Suriye’den Türkiye tarafına geçerken altın ve arabamı verdim gizlice beni tellerin diğer tarafına geçirdiler. Almanya’ya gitmek için yola çıktım. *Bana yardım eden bir Türk aile vardı.* Beni Almanya’ya



götürmek için sahte belgeleri hazırladı. Ona *biraz para verdim ve kızımı verdim*. 17 yaşındaydı kızım evlendiler. Bizi sınıra getirmeden önce ben otobüste *bir Türk ile yolculuk etim* sonra başka bir arabaya geçtik onlar da Türktü. *Türkler bizi Araplardan daha çok seviyor ve sahip çıkıyor. Misafirlük uzun sürmez ben Türkiye’de misafirim* ama iltica edince eşim ve çocuklarım da gelecek. Benimle beraber farklı yerlerden gelen yedi Suriyeli daha vardı ve bizi bir depoya getirdiler. Depoda çok fazla insan vardı ben orda yirmi iki gün bekledim. Orda *Türklerin kötü olduğunu sonradan anladım. Sadece Suriyeli olanlar ile konuşuyordum. Çünkü Türkler bizi depoya koydu sonra bize sürekli hayvan mısınız her gün yem getirelim dedi. Depoda Türkler de vardı onlar da Türkiye’den kaçıyor*du. Onlarla ilk günler konuştum ama *bizi suçluyorlardı. Siz ülkeyi mahvettiniz dediler. Sonra kavga çıktı. Başımızda bekleyen adam bizi ayırdı sonra bizi dövdü ama Türk olanları dövmeydi. Biz de onlardan nefret ediyoruz ama onlara hakaret etmiyoruz*” Katılımcı2: Erkek, yaş: 32, etnisite: Arap.

Şiddetin bedensel olması ve güç ile ilişkisi bağlamında şunu belirtmek gerek Butler’a göre beden şiddete maruz kalması durumunda dil yitirmeye maruz kalabilmektedir. Böyle durumlarda şiddet dilin sahip olabileceği imkânları da suskunluğa çevirebilir. Bazen de dil bu saldırılara meydan okur ve şiddete karşı bir duruş sergileyerek direnebilir (Butler, 1997, s.10). Söylemde dil tehdit unsurları barındırıyorsa bu durumda söylemle beraber gerçekleşen şiddet eylemi de tehdit söylemi de gücün varlığına işaret etmektedir. Bu durumda güç ve statüsü elinden alınan söylem yeniden inşa eder mi kendini sorusu sorulabilir. Bu sorunun çözümü için de nefret söylem ve eylemlerine dair yasal cezai düzenlemelerin olması gerekliliği sunulabilir. Sosyal psikoloji kuramlarından gerçekçi çatışma kuramında kaynakların sınırlılığı ve refah düzeyine zarar verme öznenin ötekini tehdit olarak algılamasına ve negatif kalıp yargılara neden olmaktadır.

Sembolik tehdit kuramında ise bireyler arasında kültürel farklılıklar söz konusudur. Burada tutumlar, inançlar, kökenler, aidiyet, değerler gibi kavramların ötekiyle uyum sağlamaması sonucu ötekini tehdit olarak algılaması açığa çıkmaktadır. Burada birey ötekiyle temastan kaçınmaya çalışmaktadır. Bireyin ötekine yönelik beklentileri sunuludur hâlihazırda dolayısıyla öteki tehdit altındadır (Tayınmak, 2021, s.942). “Öteki”nin katılımcıya yönelik siz ülkeyi mahvettiniz ifadesi katılımcıyı varoluşsal anlamda tehdit olarak gördüğünü ifade etmektedir. Dolayısıyla katılımcının örneğinden yola çıkılarak Ben’in toplumsal anlamda farklı olan Öteki ile kurduğu etkileşim ve ilişkiler olabildiğince esneklerdir. Katılımcıların örneklerinde belirtildiği gibi birkaç hafta birlikte geçirilen sosyalizasyon sürecinden evvel henüz kendi ülkesindeyken yaşadıkları deneyim üzerinden oluşan bakış açısı farklı etnik, dinî gruplara karşı sosyal mesafe tutumlarını ve onlarla olan yakınlıklarının ya da uzaklıklarının nedenini belirlemiştir. Göç eden gruplar daha çok kendilerini dâhil ettikleri ve üyesi oldukları sosyal grup içinde tanımlamaktadırlar. Sosyal gruba üye olurken dil, etnik kimlik, derinin rengi, din gibi özellikleri göz önünde bulundurmaktadırlar. Aynı sosyal gruba mensup üyeleri referans alarak kendi kimliklerini gizlemezler. Bireylerin farklı kültürel özellikleri ve kimlikleri temas hâlinde olmalarını, bir arada kalabilmelerini, ortak alandaki gündelik pratiklerini zaman zaman desteklerken zaman zaman da ayırıştırılmaktadır. Göç eden bireylerin ya da grupların sınırdaki karşılaşmaları negatif tutumlardan, olumsuz söylemlerden ve ayırıştırıcı eylemlerden ötürü bir arada/lığı ve uyumu zorlaştırmaktadır.

Gündelik hayatta olduğu gibi sınırda kesişen bekleme alanlarında da söylemler alıcı ve verici tarafından tutum ve yargılar temelinde pratiğe geçmektedir. Mekânın ve zamanın sürekliliği/geçiciliği ya da isteğe bağlılığı/zorunluluğu stratejik olarak söylem pratikleri ile dönüştürülmektedir. Dolayısıyla sınır pratiklerinde insanlar davranış, tutum, dil ve ilişkilene konusunda çok katı olabilirken söylemleri anlamlandırma ve tepki verme durumlarında esnek olabilmektedir. Söylemin hem esnek hem katı olması toplumsal alanda söylemin dönüşerek, eklenerek, çeşitlenerek dağılımına müsaade etmektedir.

Alver'e (2007) göre insan ya da toplum sınırları belli bir alanda/mekânda varlık kazanmaktadır (s.12). Ontolojik olarak "ben" in ya da "öteki" nin varlığından bahsetmek için mekândaki oluşu önemlidir. Ontolojik olarak refere edilmesi mekândaki oluş pratiklerinden gelmektedir. Sınırın göç eden bireyler için ne anlama geldiği tam da göç ederken tecrübe etmesinden kaynaklı bir imgeleme dönüşmektedir. Bu imgelem otorite olabileceği gibi korku ya da yeni fırsatlar da olabilmektedir. Bu anlamda duvarlar, çeperler, perdeler, sınırlar aslında görsel bir simgenin ötesinde içeri ve dışarı, yerli olan ile yabancı olan ayrımlarını ifade eden göstergelerdir. Dolayısıyla bu içerisi ve dışarısı ifadeleri göçün hareket hâlini tasvir etmektedir. Sınırlar onu üretenler için politik anlam ifade ederken diğer tarafa geçişleri söz konusu olanlar, sınır bölgesinde yaşayanlar ve göç edenler içinse insani, sosyal, ekonomik, güvenlik anlamlarına gelmektedir. Yukarıda belirtilen görüşme alıntılarında anlaşıldığı gibi Söylem, ben ve ötekinin inşasında sosyal güç ve otorite aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Öteki'ne karşı kalıplaşan tutumlar öteki hakkında sahip olunan bilginin kendisi olmamakla beraber o bilgiyle yargıya varmaya hizmet etmektedir. Sosyal mesafeyi destekleyen bu durum tanıma, ilişki geliştirme, kabul görme yerine kurgu üzerinden kalıplarla hareket edilmesine ve Ben karşısında Yabancı/Öteki inşa etmeye neden olmaktadır. Katılımcı3'ün anlattıklarından hareketle soyutlanmanın bireyi çevresinden, onu saran benzerliklerle ve farklılıklarla ilişkilendirmekten onu uzaklaştırmakta ve onlara karşı kendini ayırıştırılmaktadır. Yabancı ya da öteki hissetmenin ayırışmayla sonuçlandığı aşağıdaki örnekte sosyal bir sorun olan kaygı ve güvenlik olgusu hâkimdir.

" İran-Van sınırından kaçak geldim. Van'da bir eve götürüldük ben ve yaşlı annem beraber. Burada bir oda vardı içinde kaldık. Akşamları gelip kontrol ediyordu bizi getiren adam. Ben *güvenmiyordum ama başka çaremiz yoktu*. Sahte belgelerimiz için çok para istediler. Sınırdaki bekledim annem dört gün dayanabildi vefat etti. Yalnızca başındaki örtüyü kendimle getirebildim. *Bir bilezik vardı elinde onu aldılar ve vermediler bana*. Sınırdaki bekletildiğimiz yerde *İran'dan kaçan insanlar çoktu ama ben hiç onlarla konuşmadım ve yakınlarında durmadım* çünkü belki *bir tanıdık çıkar diye korkuyordum. İranlı olduğumu anlamasınlar diye hep uzaktaydım. Afgan olan bir aile vardı bebekleri vardı onların yanında duruyordum. Kız kardeşim gibiydi bu aile çünkü aynı yola çıkıyorduk ve kader bizi aynı yere götürüyordu*. Sınırdaki bekleyen herkes birbirini tanıymıyordu ama bir aile gibi mecburen bir botun içinde *gidecektik birlikte. Kim sorun çıkarırsa o götürülmeyecekti. Bu yüzden kavga etmek istemiyorlardı*." Katılımcı3: Kadın, yaş: 28, etnisite: Kürt.

Katılımcıların söylemlerine bakıldığında Yabancı ya da Öteki olana karşı Ben'i yani kendini savunma alternatiflerinden biri de kuşkucu olmaktır. Yabancı olana duyulan kuşkunun altında tehdit olarak görme ve duyulan korku yatmakta dolayısıyla dışa yansımaları olarak da öteki ile ilişkilenmemeyi ön görmektedir. Nasıl ki devletler diğer devletler ile arasına sınırlar örüyorsa sosyal mesafe ve nefret söylemlerinin bir sonucu olarak bireyler de ben ve öteki arasında aynı duvarları örmektedir. Özne varoluş bilgisine ulaşmak için bir mücadele verirken sınırın her iki tarafındaki otoriteler ve sivil toplum kuruluşları için göçmen, yabancı/ öteki olarak inşa edilerek metalaşmakta ve araçsallaşmaktadır. Devletler arasındaki göç hareketlilikleri sınırların, tellerin yapay olduğunu göstermekte tıpkı bu davranışlardaki ve söylemlerdeki sınırlar gibi. Ben ve öteki arasında örülen sosyal mesafe ve söylem duvarları da yapay eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır. Öteki hakkında yeterli bilgiye sahip olmama, kavram kargaşaları, duygusal söylemler, milliyetçi ideolojik söylemler gibi dil pratikleri karşılıklı ilişkilenmeyi doğrudan etkilemekte ve bir arada yaşamaya eklemenecek yeni söylemler üretmeye ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

## Değerlendirme ve Öneriler

Sınır bölgelerindeki gündelik hayat pratikleri her zaman daha stratejik ve taktik üzerine kuruludur. Çünkü sınırda güvenlik kaygısı ve refleksi daha baskındır. Etkileşim ve ilişkilenecek toplumlar arasında toplumsal bir bellek oluşumunu sağlamaktadır. Toplumsal hafıza ya da bellek sınırın her iki tarafında yer alan Ben ve Öteki için etkileşimlerin ve çatışmaların kaydolduğu, mekânsal geçişleri ve insan ilişkilerini farklı formda işleyen bir alandır. Ulusal sınırlar, ulusal kimlikler ve milliyetçilik, ulus devletlerin içerdekilere vaat ettiği güvenli alan/mekân/yaşam algısının karşısında uluslararası göçlerle gelen (dışarıdan gelen) yabancıyı ayrıştırma algısı yaratmaktadır. Özellikle günümüz göçlerinde artan yabancı ve güvenliksiz mekân algısına bu ideolojiler ve kimlik vurgusu hizmet etmektedir. Milliyetin, dinin ve kültürel faktörlerin çeşitli kimliklere yaklaşımlarını doğrudan ve dolaylı etkileyerek özneyi ve karşı özneyi inşa ettiği bir gerçektir. Göç edenlerin kimliğini olumsuz kavramlarla inşa etmek, nihai öteki şeklinde belirtmek bir arada yaşamaya çok boyutlu bakmanın önünde engel teşkil etmektedir. Sınırdan yasadışı yollarla geçen benzer mücadeleler yaşamak, ortak paydada/bekleme alanında yani sınırda yolların kesişmesi ve göç deneyimleri alternatif söylemlerin inşa edilmediğini ve sosyal mesafenin tutumların önceki deneyimler üzerinden devam ettirildiği belirlenmiştir. Hem sınırdaki kesişme alanlarında hem de hedef ülkelerde sosyal uyumu destekleyecek, birlikte yaşamak için çeşitli kimliklerden bireylerle diyalogu güçlendirecek ilişkilenecekler ve söylemler gereklidir. Çalışma bir arada yaşamak için farklılıkların görmezden gelinmediği ve aşırı vurgulanan nefret söylemlerinin olmadığı yeni söylemlere hizmet etmektedir. Bunun içinde varış ülkelerinde ve bekleme alanı olarak görülen ülkelerde entegrasyon programlarına ve söylem pratiklerine yönelik iyileştirici ve bir arada tutucu yaklaşımlar geliştirilmelidir. Olumsuz ve deforme bilgilerin, söylemlerin, tutumların yayılmasının önünü alacak empati merkezleri ve çalışmaları yürütülmelidir.

Çalışmada sınırda yani bekleme alanında bir arada/lığı olumsuz etkileyen nedenler kültürel, etnik ve dinî aidiyet duygusu, kimlik, sınıf farklılığı gibi etmenlere bağlı sonradan üretilmiş nefret söylemlerinin dolaşımı ve yeniden üretilmesidir. Dolayısıyla bekleme alanında gerçekleşen bekleme ve mesafe koyma ya da tahammül gösterme pratiği tam da bahsedilen olumsuz ön bilgilerle ilişkilenebilir veya ilişkilendikten sonra yaşanan birtakım olumsuzluklardan kaynaklı genellenmektedir. Bunların önünü alabilmek ise empati kurma, tarihsel bellekte olumsuzlukları unutmama, yeni olumlu görülme biçimleri geliştirme, homojen olmayı dışarı atma pratiğini kurma, birlikte görev alma ve rol dağılımı gerçekleştirme gibi ortak paydada tutacak işlevsel söylem ve pratikler ile gerçekleştirilebilir.

## Kaynaklar

Alver, K. (2007). *Steril hayatlar: Kentte mekânsal ayrışma ve güvenli sitemler*. Ankara: Hece Yayınları.

Aras, R. (2014). Türkiye’de sınır ve sınır bölgeleri çalışmaları: Eleştirel bir değerlendirme. *Mukaddime*, 5(2), 15-37.

Austin, J. L. (2009). *Söylemek ve yapmak: Harvard Üniversitesi 1995 William James dersleri* (R.Ayşever, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Aydoğdu, H. (2004). Modern kimlikte öznenin ölümü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), 115-147.

Balibar, E. (2005). World borders, political boundaries. *Alteridades*, 15-30.

Beck, U. (2003). Toward a new critical theory with a cosmopolitan intent. *Constellations*, 453-468. <https://doi.org/10.1046/j.1351-0487.2003.00347.x>

- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Butler, J. (1997). *Excitable speech: A politics of the performative*. London and New York: Routledge.
- Doyuran, L. (2018). Medyatik bir çalışma alanı olarak eleştirel söylem çözümlemesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 301-323. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.362184>
- Foucault, M. (1987). *Söylemin düzeni* (T.İlgaz, çev.). İstanbul: Hil Yayınları.
- Gülup, H. (2007). *Giriş: Milliyete karşı vatandaşlık, vatandaşlık ve etnik çatışma, ulus-devletin sorgulanması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Özkazanç, A. ve Ağaş, Ö. (2018). Judith Butler'ın nefret söylemi eleştirisi: Dildeki performatif ve yaralayıcı dil. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri* (1), 1-13. Doi:10.1501/Fe0001\_0000000192
- Tayınmak, İ. (2021). Nefret söylemleri ve nefret suçlarının sosyal psikoloji bakış açısı ile incelenmesi: Bir derleme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 9 (22), 938-957. Doi: 10.7816/nesne-09-22-11
- Tekin, F. (2014). *Sınırın sosyolojisi: Ulus, devlet ve sınır insanları*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.